

Wpływ letnich igrzysk olimpijskich na gospodarki miast, regionów i krajów na przykładzie XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro

Mateusz Kućmierczyk

ABSTRAKT

Cel artykułu: Celem artykułu jest określenie wpływu igrzysk olimpijskich na gospodarki: miasta organizującego imprezę, regionu oraz kraju. Poszukiwana jest odpowiedź na pytanie w jaki sposób owa impreza oddziałuje na otoczenie i jakie niesie to za sobą skutki.

Metodyka badań: W artykule przyjęto metodę ilościową oraz technikę badania dokumentów i materiałów w postaci artykułów naukowych, oficjalnych dokumentów i raportów IOC oraz materiałów prasowych. Skupiono się w największym stopniu na omówieniu wpływu edycji igrzysk, które odbyły się pod koniec XX i w XXI w., a szczególnie igrzysk w Rio de Janeiro.

Wyniki: Z treści poniższego artykułu można wnioskować o znacznym wpływie Igrzysk XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro na gospodarkę miasta, w pewnym, nieco mniejszym stopniu, także na gospodarkę stanu oraz kraju. Wpływ ten ma wydźwięk zarówno pozytywny jak i negatywny.

Wkład i wartość dodana: Artykuł daje możliwość zapoznania się z różnymi sposobami określania wpływu igrzysk olimpijskich na gospodarkę oraz pozwala spojrzeć na konkretne efekty tego wpływu w szczególności w odniesieniu do igrzysk z końca XX w. i tych, które odbyły się w XXI w. Z artykułu można dowiedzieć się także, w jaki sposób i jak bardzo Igrzyska w Rio de Janeiro oraz ich organizacja wpłynęły krótkookresowo na miasto, stan oraz cały kraj.

Typ artykułu: Artykuł przeglądowy

Słowa kluczowe: igrzyska olimpijskie; wpływ ekonomiczny; Rio de Janeiro; Rio 2016; turystyka; eksport; inwestycje infrastrukturalne

Kody JEL: L83, H50, H71, H72

Artykuł nadesłano: 30 grudnia 2017

Artykuł zaakceptowano: 17 marca 2018

Sugerowane cytowanie:

Kućmierczyk, M. (2018). Wpływ Letnich Igrzysk Olimpijskich na gospodarki miast, regionów i krajów na przykładzie Igrzysk XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro. *International Entrepreneurship Review* (previously published as *Przedsiębiorczość Międzynarodowa*), 4(2), 119-135. <https://doi.org/10.15678/PM.2018.0402.09>

WPROWADZENIE

Igrzyska olimpijskie w ostatnich czasach stały się jednym z najważniejszych międzynarodowych wydarzeń sportowych, szczególnie pod względem ekonomicznym. W największym stopniu przyczyniła się do tego komercjalizacja sportu (Malfas, Theodoraki, Houlihan, 2004, s. 209). Coraz więcej uczestników igrzysk, coraz więcej konkurencji, coraz większa rozpoznawalność sportowców, i, co wydaje się najważniejsze, coraz większy kapitał skupiane wokół tego wydarzenia. Oczywistym staje się fakt, że tak wielkie wydarzenie pociąga za sobą różnego rodzaju implikacje, które wpływają na miasto-gospodarza, a niekiedy także na cały kraj. Trudno także zaprzeczyć, że wpływ zeń wynikający może być zarówno pozytywny jak i negatywny. Choć niektórym miastom udało się wykorzystać igrzyska olimpijskie do poprawienia swojej sytuacji gospodarczej czy też wizerunku, a dla innych były one jedynie problemem, to jednak w większości edycji, zwłaszcza tych późniejszych, widoczne były tak pozytywne przykłady wpływu, jak i te odwrotne. Igrzyska olimpijskie mogą przynieść zysk, zarówno bezpośrednio, jak i poprzez czynniki długoterminowe. Jednakże brak odpowiedniego oszacowania kosztów, a także strategii użytkowania obiektów olimpijskich już po imprezie może bardzo negatywnie wpłynąć na miasto, które jest gospodarzem igrzysk olimpijskich.

Celem niniejszego artykułu jest określenie wpływu igrzysk olimpijskich na gospodarkę oraz zwiększenie świadomości czytelników na temat organizacji igrzysk, jej kosztu i korzyści z owego wydarzenia wynikających. Problem główny stanowi pytanie czy Igrzyska XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro miały wpływ na gospodarkę samego miasta a także stanu Rio de Janeiro i całego kraju. Sformułowano następującą hipotezę: Igrzyska w Rio miały wpływ na gospodarkę miasta oraz regionu oraz kraju.

Autor przyjął metodę ilościową oraz technikę badania dokumentów i materiałów. Zakres prowadzonych badań ograniczono do artykułów naukowych powiązanych treścią z tematem tego artykułu, oficjalnych dokumentów i raportów Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego oraz materiałów prasowych.

WYBRANE SPOJRZENIA NA ODDZIAŁYWANIA IGRZYSK OLIMPIJSKICH NA GOSPODARKĘ MIASTA, REGIONU, KRAJU

Humphreys i Plummer (1995) wpływ ekonomiczny określają na przykładzie Igrzysk XXVI Olimpiady w Atlancie, jako podzielony na 4 kategorie: bezpośredni, pośredni, wywołany i całkowity. Wpływ bezpośredni oznacza udział wydatków komitetu organizacyjnego (ACOG) na dobra i usługi wytworzone przez przemysł stanu Georgia w celu zaspokojenia dodatkowego popytu. Pośredni wpływ ekonomiczny jest określany jako udział wydatków turystów płacących za dobra i usługi dostarczane przez przemysł stanu Georgia w celu zaspokojenia dodatkowego popytu. Wpływ wywołany to efekty mnożnikowe poprzednich wpływów, spowodowane ponownymi wydatkami tych kwot. Wpływ całkowity jest określany jako suma wpływów: bezpośredniego, pośredniego i wywołanego.

Według innego podejścia wpływ igrzysk olimpijskich (jak i innych dużych wydarzeń sportowych) w zasadzie wynikają z trzech płaszczyzn: konsumpcji komitetu organizacyjnego (OCOG), turystyki i eksportu, inwestycji w infrastrukturę.

Płaszczyzna pierwsza odnosi się do tego, w jaki sposób wydatki i przychody OCOG wywołują wpływ na region. Aby to obliczyć, należy zróżnicować przychody pod względem czasowym i podzielić na regionalne oraz autonomiczne. Wydatki muszą być podzielone na koszty i korzyści oraz na realokację a także wydatki neutralne. Określając procentowo każdy z tych czynników, można obliczyć ekonomiczny wpływ konsumpcji komitetu organizacyjnego na region.

Oдноśnie do drugiej płaszczyzny, turystyka i eksport dostarczają nowych środków finansowych dla gospodarki regionu. Turystyka jest głównym strumieniem przychodów autonomicznych, a dobrze zaplanowana strategia turystyczna może wpłynąć na turystykę poolimpijską. Przychody z tej płaszczyzny muszą być zróżnicowane pod względem czasowym. Wzorce konsumpcji związanej z turystyką różnią się od tych, które są powiązane z turystykami przed- i poolimpijskimi. Eksport jest zasadniczo poolimpijski, a wszelkie środki od niego pochodzące są z natury autonomiczne. Może on wpłynąć pozytywnie na cały kraj i dlatego niektóre strumienie pieniężne nie przynoszą korzyści regionowi.

Ostatnia płaszczyzna opiera się na inwestycjach w infrastrukturę. Obliczenie ich wpływu na gospodarkę regionu wymaga wiedzy na temat pochodzenia i przeznaczenia wszystkich inwestycji związanych z igrzyskami. Niezbędne inwestycje są często finansowane przez rząd lub kredyty z powodu ograniczeń budżetów miast. Oba te źródła finansowania zwiększają wpływ na gospodarkę regionu ponieważ są to nowe pieniądze, które do niego wchodzi, jednakże spłacanie kredytu może doprowadzić do deficytu w latach poolimpijskich (Preuss, 2004, ss. 241-244)

Ostatnie opisywane podejście do wpływu igrzysk olimpijskich na gospodarkę zostało przedstawione w publikacji Malfasa, Theodoraki i Houlihana (2004). Wyróżniają oni 4 rodzaje wpływu wielkich imprez na gospodarkę: społeczno-ekonomiczny, społeczno-kulturowy, fizyczny oraz polityczny.

Ekonomiczny wkład wielkich wydarzeń sportowych jest rozważany przede wszystkim pod względem tego, w jakim stopniu mogą one poprawić postrzeganie miasta czy regionu jako celu turystycznego, a także na wiedzę związaną z potencjalnymi inwestycjami i aktywnością komercyjną w regionie. W związku z tym, mogą zachęcać większą liczbę inwestorów i turystów oraz przez to prowadzić do utworzenia nowych miejsc pracy i przyczynić się do wzrostu gospodarczego w mieście i regionie.

Igrzyska olimpijskie mogą zwiększyć lokalne zainteresowanie i uczestnictwo w aktywnościach sportowych, a także mogą wzmocnić wartości oraz tradycje regionalne oraz wzmocnić lokalną dumę i poczucie wspólnoty.

Igrzyska olimpijskie często niosą z sobą konieczność budowy nowych obiektów sportowych lub renowacji już istniejących celem zaspokojenia przez organizatorów wymagań dotyczących organizacji wielu konkurencji w krótkim czasie. Oprócz tego, fakt, iż tego rodzaju impreza skupia wokół siebie wielu uczestników, jak i turystów, implikuje konieczność budowy nowych dróg i rozwój sieci transportu publicznego, aby zapewnić odpowiedni dojazd do tychże obiektów.

Organizacja igrzysk olimpijskich opiera się na działaniach władz lokalnych, regionalnych a nawet centralnych. Głównym powodem jest to, że proces ten stwarza trudności kosztowe w związku z budową infrastruktury, a także te związane z kosztami operacyjnymi sprzedaży biletów, sponsoringu czy praw telewizyjnych. Wielkie wydarzenia sportowe często niosą z sobą mobilizowanie elit korporacyjnych i lokalnych polityków w zyskowne

sojusze, które mogą nie tylko napędzić lokalne budownictwo, handel detaliczny i turystykę ale także pozyskać znaczne fundusze z wyższych poziomów rządowych na infrastrukturę. Politycy, którzy są zaangażowani w organizację igrzysk olimpijskich, mają szansę zarówno na poprawę swojego wizerunku poprzez powiązanie go z imprezą, jak i rozwinięcie kontaktów z otoczeniem poprzez interakcję z autorytetami sportowymi i organizatorami komercyjnymi zaangażowanymi w imprezę. (Malfas i in., 2004, ss. 212-217).

WPŁYW WYBRANYCH EDYCJI IGRZYSK OLIMPIJSKICH NA GOSPODARKĘ MIASTA, REGIONU, KRAJU

Efekty organizacji igrzysk są bardzo różne. Niektóre miasta mogły poszczycić się ogromnym zyskiem z racji organizacji igrzysk, a inne popadły w potężne długi.

Biorąc pod uwagę przedwojenne edycje igrzysk, pozytywny wydzźwięk ekonomiczny, a więc zysk, pozostawiły po sobie przede wszystkim: londyńskie z 1908 r., sztokholmskie z 1912 r., a także te zorganizowane przez Los Angeles 20 lat później. Nieudane pod tym względem okazały się igrzyska w Paryżu w 1924 r. Po II Wojnie Światowej zysk przyniosły igrzyska w Londynie w 1948 r., natomiast stratę zanotowano po igrzyskach w Helsinkach w 1952 r., i w Melbourne w 1956 r. Wpływ późniejszych edycji igrzysk olimpijskich był badany dokładniej oraz potwierdzony większą ilością danych. Według Zarnowskiego (1993, s. 30), średni koszt igrzysk olimpijskich w latach 1960–1996 wyniósł 1,916 miliardów USD. Dane Flyvbjerga, Stewart i Budziera (2016, s. 8) pokazują, że organizacja igrzysk w latach 1960–2016 pochłonęła średnio 5,213 miliardów USD. Zauważyć więc można, że edycje igrzysk z końca XX i te w XXI w. były dużo kosztowniejsze niż te wcześniejsze, co mogło być związane z coraz większymi rozmiarami owego wydarzenia (więcej uczestników, więcej dyscyplin), nowościami technologicznymi oraz popularnością sportu.

Montreal – miasto organizujące igrzyska w 1976 r. – zadłużył się na prawie miliard USD, a wszelkie należności udało się spłacić dopiero 30 lat później. Za główny stadion, który początkowo miał kosztować 40 milionów USD, trzeba było zapłacić 836 milionów USD. Zbyt późno zaczęto planować budowę, a miasto zbyt wolno przygotowywało dokumenty ofertowe. Nie można więc było mówić o konkurencyjności, wykonanie prac zostało więc przyznane wybranym podmiotom (Patel, Bosela, Delatte, 2013, s. 363). Na 530 potencjalnych dni roboczych pomiędzy grudniem 1974 r. a kwietniem 1976 r. pracownicy strajkowali 155 dni, czyli prawie 30% czasu. Od maja do października 1975 r. nie poczyniono żadnych prac (Todd, 2016). Główny stadion igrzysk – The Big O – zaczęto nazywać *The Big Owe* (*Wielki Dług*).

Od 1984 r. inwestycje finansowe w igrzyska olimpijskie bardzo wzrosły (Malfas i in., 2004, s. 210).

Igrzyska w Los Angeles, z uwagi na fakt, że nie budowano żadnych nowych obiektów sportowych, kosztowały niecały miliard USD, a zysk wyniósł ponad 200 milionów USD. Igrzyska doprowadziły do powstania ponad 5 tysięcy miejsc pracy (Baade, Matheson, 2016, s. 208).

Kolejne igrzyska także były udane – Seul wzbogacił się o prawie 0,5 miliarda USD (Zarnowski, s. 25). Można też przypuszczać, że Igrzyska pozytywnie wpłynęły na bilans handlowy Korei w latach 1986-1989. Igrzyska w Seulu przyspieszyły poprawę stosunków koreańsko-sowieckich (Preuss, 2004, s. 243).

Bardzo dobrze widocznym pozytywnym wpływem Igrzysk może pochwalić się Barcelona, która organizowała te zawody w 1992 r. W związku z tym wydarzeniem powstał nawet termin zwany „efektem barcelońskim”. Od października 1986 r. do sierpnia 1992 r. ogólna stopa bezrobocia zmalała w Barcelonie z 18,4% do 9,6%, a w Hiszpanii z 20,9% do 15,5 %. Powiązane z Igrzyskami inwestycje infrastrukturalne i inwestycje w fabryki doprowadziły do wytworzenia ponad 20 tys. miejsc pracy. Od 1986 r. do 2001 r. zwiększono produkcję cementu o 350%. Zaczęto budować więcej domów, mimo że potencjał budowlany Barcelony został już wtedy dobrze wykorzystany. Pomiędzy 1986 r. a 2000 r. pojemność hotelowa w Barcelonie wzrosła potrójnie. Równocześnie podwoiła się liczba zagranicznych turystów odwiedzających to miasto (Brunet, 2005, ss. 8-9). O wpływie turystyki na Barcelonę poprzez organizację igrzysk olimpijskich pisał także Duran (2005). W wyniku organizacji Igrzysk w Barcelonie wybudowano nowe drogi – stanowiły one 15% dróg istniejących w 1986 r. Nowo powstałe systemy kanalizacji wynosiły 17% tych, które były w 1986 r. (Todd, 2016). Wpływ igrzysk w Barcelonie na PKB Hiszpanii został oszacowany na 26 miliardów USD (Zonzilos, Demian, Papadakis, Paratsiokas, Danchev, 2015, s. 25).

Kolejnymi Igrzyskami, które wywarły wpływ na gospodarkę były te zorganizowane w Sydney na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia. Wpływ ten jest szacowany na 6,2-8 miliardów USD, nie licząc długoterminowych korzyści płynących z turystyki. W latach 1995-2000, a więc w czasie trwania przygotowań do igrzysk, powstało ok. 120 tysięcy miejsc pracy związanych z tym wydarzeniem. Głównym celem organizatorów było wypromowanie Sydney i Australii jako celu turystycznego. Podczas przygotowań do Igrzysk tempo wzrostu liczby turystów odwiedzających Australię wyniosło 7%. W 2000 r. turystów w Australii było 8,7% więcej niż w roku poprzedzającym. W ostatnim kwartale 2000 r. liczba turystów była aż o 15% większa w porównaniu do tego okresu rok wcześniej. Szacuje się, że dzięki Igrzyskom Sydney zostało odwiedzone przez 1,6 miliona turystów, którzy wydali łącznie 3,5 miliarda USD podczas pobytu.

Negatywny wpływ na miasto goszczące, i w tym przypadku także na kraj, miały Igrzyska XXVIII Olimpiady w Atenach w 2004 roku. Grecja już wtedy pogrążona była w kryzysie, a duży deficyt Aten wywołany organizacją Igrzysk przyczynił się do jego niewielkiego pogłębienia (Associated Press, 2010). Budżet w wysokości 4,6 miliardów USD został przekroczony, a zadłużenie wyniosło 14-15 miliardów USD. Według niezależnych gazet aż 21 obiektów na 22 stoi w złym stanie. Władze socjalistyczne sfinansowały budowę obiektów olimpijskich z publicznego budżetu inwestycyjnego, a jednocześnie nie opracowały strategii ich użycia po Igrzyskach (Schlotterbeck, 2012). O wpływie igrzysk w Atenach w 2004 r. pisali także Zonzilos i in. (2015).

Igrzyska w Pekinie w 2008 r. są prawdopodobnie najdroższymi Igrzyskami w historii. Wydano na nie w przybliżeniu 44 miliardy USD. Dzięki nim powstało ok. 3 tysięcy nowych miejsc pracy, wzrosła także wartość inwestycji oraz zmodernizowano miasto. Możliwe jednak, iż Igrzyska Olimpijskie doprowadziły do spadku liczby turystów odwiedzających Pekin i Chin w 2008 r. Ów spadek może być częściowo przypisywany ściślej polityce wizowej i efektowi wypychania, który polegał na tym, iż ludzie myśleli, że wspomniana impreza doprowadzi do stworzenia wielkiego tłumu. (Overmyer, 2017, s. 44).

Igrzyska w Londynie w 2012 r. wniosły do brytyjskiej gospodarki ok. 16,5 miliardów GBP, a niemal 2 miliardy więcej, biorąc pod uwagę długoterminowe efekty związane z tury-

styką. W 2012 r. do Wielkiej Brytanii przybyło o 9% turystów więcej. Ich wydatki turystyczne w tym okresie wzrosły niemal dwukrotnie. Wydarzenie przyczyniło się także do utworzenia miejsc pracy, których to powstały 354 tys. (Zonzilos i in., 2015, ss. 22, 25).

Igrzyska olimpijskie mogą być dobrą metodą na zwiększenie liczby turystów pojawiających się w mieście organizującym owo wydarzenie. Turyści wydając pieniądze mogą doprowadzić do napędzenia lokalnej koniunktury, przez co może poprawić się jakość życia mieszkańców. Organizacja igrzysk prowadzi do wytworzenia się wielu miejsc pracy, co niesie za sobą spadek bezrobocia. Ogół inwestycji przeprowadzanych w związku z organizacją nierzadko prowadzi do zmodernizowania miasta i jego okolic. Poza tymi pozytywnymi możliwymi skutkami organizowania igrzysk olimpijskich trzeba również zauważyć, że impreza finansowana jest bardzo często w dużym stopniu kapitałem publicznym. Zbyt duża kwota przeznaczona na tę imprezę może doprowadzić do znacznego zadłużenia się instytucji rządowych, co może np. doprowadzić do wzrostu podatków.

PLANOWANIE IGRZYSK W RIO DE JANEIRO 2016 I ICH SZACOWANY WPŁYW NA GOSPODARKĘ KRAJU

W 2009 r. miasta kandydujące na organizatora igrzysk przedstawiły swoje plany odnośnie do organizacji igrzysk, w dokumencie nazywanym *Candidature File*. Zawarte są w nim informacje o wszelkich aspektach organizacyjnych, politycznych, ekonomicznych, infrastrukturalnych czy marketingowych. W *Candidature File*, jaki został sporządzony przez Rio de Janeiro można przeczytać, że już wtedy, czyli na ponad 7 lat przed rozpoczęciem Igrzysk, program Rio2016 miał pełne wsparcie 3 stopni rządowych (miasta Rio de Janeiro, stanu Rio de Janeiro, rządu Brazylii) a także całego społeczeństwa brazylijskiego (*Candidature File for Rio de Janeiro to host the 2016 Olympic and Paralympic Games*, vol. 1, s. 8). Wszystkie większe partie polityczne zobowiązały się do poparcia tej inicjatywy, argumentując to synergią pomiędzy wymaganiami Igrzysk, skutkami oraz długoterminowymi planami rozwoju Brazylii. Istniał wtedy wśród partii szeroki pogląd, że Brazylia jest teraz lepiej przygotowana do organizacji igrzysk jak nigdy do tej pory w historii, i że społeczeństwa brazylijskie i ogólnie południowo-amerykańskie znacząco zyskają na tym przedsięwzięciu (*Candidature File...vol. 1, s.55*).

Strategia organizacji igrzysk przez Rio de Janeiro opierała się na pięciu filarach: angażowanie młodych ludzi (poprzez najnowsze technologie młodzież może stać się częścią igrzysk), transformacja społeczna poprzez sport (ulepszenie obiektów sportowych, wspieranie miejscowej infrastruktury przed igrzyskami i trwające korzyści społeczne po Igrzyskach), wykroczenie poza zasięg regionalny (budowa Olimpijskiego Centrum Treninowego – Olympic Training Centre, które dostarcza wysokiej klasy pomoce sportowe dla Brazylijczyków i sportowców z innych krajów), globalna promocja (zastosowanie najnowszych technologii nadawania oraz czynności interaktywnych pozwoli na odbiór Igrzysk na jeszcze wyższym poziomie), udane zaopatrzenie (wsparcie organizacji igrzysk poprzez 3 poziomy administracji rządowej).

Wizja igrzysk w Rio de Janeiro była powiązana z szerszą długookresową strategią planowania miasta i kraju. Skupiano się na ulepszeniach infrastrukturalnych, włącznie z nowymi obiektami sportowymi, odbudową regionu portowego, a także ulepszeniami związanymi z bezpieczeństwem i transportem. Miało to doprowadzić do większego powiązania społeczeństwa poprzez stworzenie nowych miejsc pracy i poprzez inne korzyści (*Candidature File...vol. 1, s. 21*).

Igrzyska w Rio miały zwiastować nową erę dla tego miasta, a także całego kraju poprzez cztery czynniki. Związane miały być ze spuścizną Igrzysk Olimpijskich w Rio, a więc dzięki nim można byłoby się dowiedzieć, jak konkretnie owa impreza wpłynęłaby na miasto czy kraj.

Pierwszym z nich było przeobrażenie miasta. Wszelkiego rodzaju programy finansowane przez rząd miały stanowić fundament długoterminowego rozwoju. Owe przedsięwzięcia (niektóre były już w toku) miały dotyczyć: poprawienia jakości powietrza miejskiego poprzez jeszcze ściślejszą kontrolę emisji dla przemysłu i transportu masowego, rozszerzenia transportu miejskiego poprzez rozwój tzw. *High Performance Transport Ring*, udoskonalenie kwestii związanych z bezpieczeństwem, wliczając w to wszelkiego rodzaju nowe systemy bezpieczeństwa i nowe umiejętności, ochrona największego na świecie lasu miejskiego, w której to ochronie zawiera się posadzenie do 2016 r. 24 milionów drzew. Oprócz tego skupiono się na przekształceniu dzielnicy portowej w główny obszar zakwaterowania, rozrywki i turystyki. Wybrzeże miało się stać sercem miasta. Postawiono także na rozbudowę regionów miasta: Barra, Deodoro, Maracanã, w których miały znajdować się obiekty olimpijskie.

Drugim czynnikiem miała być integracja społeczna. W planach zawarto budowę 4 wiosek w okolicach rozgrywania igrzysk, zawierających ponad 24 tys. pokoi. Oprócz tego planowano umożliwić 48 tys. osób przejść przez program *Professional and Volunteer Training*, integrujący rząd, uniwersytety i instytucje treningowe. Miał on pomóc jego uczestnikom w znalezieniu pracy po Igrzyskach. Zatrudnienie miało wzrosnąć o 50 tys. czasowych i 15 tys. stałych miejsc pracy, szczególnie w: zarządzaniu sportowym, turystyce, przemyśle budowlanym czy handlu. Rolę dostawcy niektórych usług chciano powierzyć, w miarę możliwości, lokalnym społecznościom. Sprzyjałoby to licencjonowaniu produktów ekologicznych i społecznie odpowiedzialnych.

Kolejnym czynnikiem miały się stać programy związane z młodzieżą i edukacją. Jednym z programów był tzw. *Programa Segundo Tempo*, dzięki któremu sport docierał do szkół publicznych. Objętych nim było 1 mln dzieci w Brazylii. Liczba ta miała się powiększyć o kolejne 2 mln. Powstał także pomysł aby zainwestować 400 mln USD w program *Mais Educação*, fundujący infrastrukturę sportową w szkołach i rozszerzający metody nauczania wychowania fizycznego.

Czwarty miał być związany ze spuścizną sportową, polegającą na promocji i rozwoju sportu w Brazylii, Ameryce Południowej i reszcie świata. Planowano osiągnąć to poprzez stypendia sportowe, od chwili obecnej (2009 r.) do 2018 r., dla tych utalentowanych, młodych Brazylijczyków, którzy nie są wspierani prywatnie. Wsparcie to przeznaczone było dla ponad 11 tys. osób.

Innym sposobem na promocję i rozwój sportu były stypendia z Olimpijskiego Centrum Treningowego dla sportowców i trenerów z całego świata. Planowano zwiększyć także o ok. 210 mln. USD fundusze na sport i przygotowanie brazylijskich reprezentacji na igrzyska olimpijskie i paraolimpijskie. Oprócz tego planowano zostawić jako spuściznę 14 obiektów treningowych ulokowanych poza miastem i 29 wewnątrz niego (Candidature File...vol. 1, s. 23-25).

Dokument *Candidature File* zawiera także informacje o finansowaniu organizacji Igrzysk, zarówno przez Komitet Organizacyjny Igrzysk Olimpijskich (COG), jak i przez inne jednostki. Planowany budżet całkowity Komitetu wynosił w 2008 r. ponad 5,63 mld BRL, co przy kursie walutowym USD/BRL wynoszącym 2 dawało ponad 2,8 mld USD. Bank Centralny Brazylii ustalił cel inflacyjny na poziomie 4,5% dla lat 2009 i 2010 oraz 3,5 % dla lat

2011-2016. Uwzględniając ów cel, budżet w 2016 r. wynosiłby ponad 7,5 mld BRL, co przy szacowanym kursie USD/BRL wynoszącym 2,32 w 2016 r. równałoby się ok. 3,2 mld USD¹. Największą część przychodów stanowiły dopłaty rządowe (25% tej kwoty) i wkład MKOI-u (21%), zaś najkosztowniejsze operacje związane były z opłaceniem siły roboczej (12%) i z obiektami sportowymi (11%).

Co się zaś tyczy budżetu całkowitego nie pochodzącego z OCOG, podzielony był on na inwestycje kapitałowe i operacje. Całkowita wartość inwestycji kapitałowych wyniosła ponad 22,1 mld BRL (ok. 11 mld USD), co po uwzględnieniu prognozowanej inflacji dałoby w 2016 r. wartość niemalże 30 mld BRL (prawie 13 mld USD). Największy udział w tych inwestycjach miały te związane z budową dróg i kolei (prawie 9 mld BRL/4,5 mld USD w 2008 r.) i dotyczące systemu zarządzania środowiskowego (2,4 mld BRL/1,2 mld USD w 2008 r.). Operacje stanowiły dużo mniejszy koszt – razem w 2008 r. było to niewiele ponad 1,1 mld BRL, czyli ok. 560 mln USD, odpowiednio 1,5 mld BRL i 647 mln USD w 2016 roku. Największą część stanowiły operacje związane z bezpieczeństwem (874 mln BRL/437 mln USD w 2008 r.). Summa summarum budżet całkowity nie pochodzący z OCOG wyniósł ponad 23 mld BRL (11,6 mld USD) w 2008 r. (Candidature File...vol. 1, s. 125-127).

Ewolucja budżetu Komitetu Organizacyjnego, według oficjalnej strony Igrzysk w Rio de Janeiro², wyglądała następująco: w 2009 r. wynosił on 4,2 mld BRL. 4 lata później, po uwzględnieniu stopy inflacji, budżet ten równał się 5,5 mld BRL. W 2015 r., po ponownym dostosowaniu stopy inflacji (spowodowanej dodaniem kilku nowych sportów, wdrożeniem nowych technologii, wzrostem przeciętnej płacy ponad wartość inflacji) sięgał 7,4 mld BRL.

INWESTYCJE ZWIĄZANE Z BUDOWĄ OBIEKTÓW SPORTOWYCH

Obiekty sportowe, na których były rozgrywane zawody olimpijskie w Rio de Janeiro, znajdowały się w 4 dużych strefach miasta: Barra, Copacabana, Deodoro, Maracanã. Zawody piłki nożnej były też rozgrywane w innych miastach: Belo Horizonte, Brasílii, Manaus, Salvadorze i São Paulo (Candidature File for Rio de Janeiro to host the 2016 Olympic and Paralympic Games, vol. 2, str. 29). Dużo obiektów było oddanych do użytku już w 2008 r., większość z nich przebudowano lub rozbudowano na potrzeby Igrzysk Panamerykańskich, które odbyły się rok wcześniej. Przed igrzyskami, w 2014 r., odbyły się w Rio de Janeiro Mistrzostwa świata w piłce nożnej mężczyzn – już wtedy Maracanã i stadiony w innych miastach miały zostać dopasowane do standardów olimpijskich (Candidature File...vol. 2, str. 9).

Z 34 obiektów olimpijskich 18 istniało już wcześniej. 10 z 18 nie wymagało żadnych trwałych zmian. Z pozostałych 16 kompleksów 9 wybudowano na stałe, a 7 otrzymało status całkowicie tymczasowych.

W 2008 r. koszty związane z obiektami istniejącymi niewymagającymi żadnych trwałych zmian miały wynieść prawie 45 mln USD (były to prace tymczasowe, które miały dostosować areny do zmagania olimpijskich). Na ponad 200 mln USD wyceniano koszty renowacji obiektów, które musiały przejść trwałe zmiany (123 mln USD kosztowały prace trwałe a 77 mln

¹ Prognozowane wartości kursu walutowego USD/BRL wynosiły kolejno: w roku 2008: 2, w 2009: 2,06, w 2010: 2,11, w 2011: 2,15, w 2012: 2,18, w 2013: 2,21, w 2014: 2,25, w 2015: 2,29, w 2016: 2,32.

² Strona ta wygasła, można uzyskać dostęp do jej archiwizowanej wersji pod linkiem: <https://web.archive.org/web/20160301114047/http://www.rio2016.com:80/en/transparency/budget>

USD prace tymczasowe). Ponad 670 mln USD miały kosztować nowe obiekty trwałe a niemalże 80 mln USD kompleksy tymczasowe (Candidature File...vol. 2, s. 21-25).

Oprócz wyżej wymienionych obiektów, na których rozgrywano zawody olimpijskie, olimpijczycy mieli do dyspozycji 29 obiektów treningowych. 27 z nich było już istniejących, 1 kompleks zbudowano na stałe, a 1 postawiono tymczasowo. Większość z nich była boiskami piłkarskimi różnych brazylijskich klubów. Oprócz tego, kilka obiektów należało do szkół oraz uniwersytetów (Candidature File...vol. 2, s. 31).

Nie wszystkie inwestycje związane z infrastrukturą sportową zostały zrealizowane tak jak w stu procentach zaplanowano. Na 2 miesiące przed rozpoczęciem Igrzysk anulowano kontrakt rządowy z firmą *Tecnosolo*, odpowiedzialną za budowę wiodącego. Było to spowodowane złożeniem przez nią wniosku o ochronę przed bankrutstwem. Ukończony w 88% obiekt przekazano w ręce firmy Engetécnica.

Jeszcze w marcu organizatorzy twierdzili, że opóźnienia są w części spowodowane problemami logistycznymi w układaniu toru, który zrobiony był z drewna syberyjskiego (Reuters, 2016). Także wioska olimpijska posiadała pewne wady, które przeważały o tym, że reprezentanci Australii nie chcieli w niej zamieszkać na czas trwania Igrzysk. Przykładowymi problemami były: zablokowane toalety, przeciekające rury i odsłonięte kable. Problemy zgłaszali także niektórzy zawodnicy argentyńscy (Darlington, 2016).

WIDOCZNY WPŁYW IGRZYSK W RIO DE JANEIRO NA MIASTO I KRAJ

Opisane wcześniej inicjatywy związane z planowaniem igrzysk w Rio de Janeiro pozwalają postrzegać ową imprezę w bardzo dobrym świetle. Napędzanie gospodarki kraju, unowocześnienie miasta, wspieranie młodych poprzez edukację i fundusze – to tylko niektóre z efektów, jakie miały wyniknąć z organizacji Igrzysk. I choć na pewno w dużym stopniu zrealizowano wiele (jeśli nie większość) planów, to z jeszcze większą pewnością, można stwierdzić, że te Igrzyska Olimpijskie, jak każda wielka impreza, wpłynęły zarówno pozytywnie jak i negatywnie na miasto czy kraj.

Pozytywny wpływ Igrzysk XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro przedstawiono na oficjalnej stronie internetowej tej imprezy. Spuścizną, jaką po sobie pozostawiła, podzielono na 5 obszarów: ekonomiczną, środowiskową, społeczną, miejską, młodzieżową i sportową (jako jeden obszar).

O spuściznie ekonomicznej napisano: „Projekty związane z igrzyskami wygenerowały tysiące miejsc pracy podczas trwającej jednej z najgorszych recesji w ostatnich 80 latach, i ekonomiści spodziewają się dalszych korzyści ekonomicznych, długo po igrzyskach”. Oprócz tego wymieniono konkretne przykłady potwierdzające to, jak igrzyska wpłynęły na miasto–organizatora i na Brazylię: wybudowano 70 nowych hoteli i rezydencji w Rio de Janeiro oraz zainwestowano 5 mld BRL w przemysł turystyczny. Szacowano, że w związku z wybudowaniem hoteli i innej infrastruktury na potrzeby igrzysk, wymaganych jest ok. 16 tys. osób do pracy w tych budynkach, co stwarza możliwości szkolenia i zatrudnienia.

Igrzyska w Rio de Janeiro pomogły Brazylii w osiągnięciu rekordu liczbowego w turystyce. W przeciągu 12 miesięcy, Brazylię powitała 6,6 mln turystów zagranicznych, co odpowiada za przyrost w wysokości 4,8% w porównaniu z rokiem poprzednim. Pod względem przychodów wygenerowanych przez turystykę, ich całkowita wartość wyniosła w roku trwania Igrzysk 6,2 mld USD, o 6,2% więcej niż w rok wcześniej. Rio we współpracy ze Stowarzyszeniem Małych Przedsiębiorstw – SEBRAE, pomagało małym i średnim przedsiębiorstwom

(MŚP), poprzez ulepszanie ich certyfikatów i kwalifikacji, w wygrywaniu różnego rodzaju umów na dostawę. SEBRAE ustaliło swój cel na osiągnięciu z inwestycji przychodów w wysokości 300 mln BRL. Ostatecznie, udało się uzyskać aż 390 mln BRL, czyli aż o 30% więcej niż planowano. Ponadto, ponad 13 tys. MŚP uczestniczyło we wszelkiego rodzaju programach i korzystało z usług maklerskich, które stwarzały firmom możliwość uczestnictwa w przetargach związanych z Igrzyskami. Miejsca pracy, które zostały utworzone na potrzeby igrzysk, odpowiadały za 82% lokalnego wzrostu gospodarczego Rio de Janeiro. Przychód 5% najbiedniejszych wzrósł aż o 29,3%, ale i 5% najbogatszych osiągnęło wzrost przychodu średnio o 19,96%. W okresie od ogłoszenia miasta-gospodarza do Igrzysk Olimpijskich, czyli od roku 2009–2016, osiągnięto większy progres w sektorach: usług publicznych, edukacji, służby zdrowia i rozwoju społecznego, niż w okresie „przedogłoszeniowym” (pre-announcement), a więc w latach 1992–2008. Za każdy zainwestowany BRL w obiekty sportowe, kolejne 5 BRL zostało zainwestowanych w projekty związane ze spuścizną, pomagając tym samym poprawić jakość życia ludzi poza igrzyskami (IOC, 2017).

Odnosnie do spuścizny środowiskowej: „Zrównoważony rozwój środowiskowy jest kluczową częścią każdego projektu Igrzysk Olimpijskich, a Rio 2016 nie było wyjątkiem. Komitet Organizacyjny działał na każdym szczeblu – lokalnym, krajowym i międzynarodowym – aby zapewnić, że standardy rozwoju środowiskowego zostały całkowicie włączone do programu planowania i zaopatrzenia igrzysk i nie tylko”. Konkretnie przykłady są następujące: podczas przygotowań nawiązano rozmowy z organizacjami pozarządowymi (NGO), które zajmują się środowiskiem i kwestiami społecznymi. Ponad 70% z 200 otrzymanych sugestii zostało wdrożonych, a reszta z nich została poddana otwartej dyskusji. Cały proces został ułatwiony przez Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP). Działanie na rzecz zmiany klimatu Rio de Janeiro wykraczało poza budowanie świadomości podczas Ceremonii Otwarcia. Energooszczędne i niskoemisyjne technologie zostały wprowadzone w Brazylii i innych krajach Ameryki Łacińskiej, przez co zredukowano emisję dwutlenku węgla o 2,2 mln ton, a także demonstrowano wykonalność produkcji niskoemisyjnej w rolnictwie i przemyśle. Przywrócono 44 ha nowej rodzimej roślinności na polu golfowym, a także 7,3 ha naturalnej roślinności w Parku Olimpijskim, 9 km biegu rzeki zostało odzyskanych poprzez regenerację brzegów i osuszanie. Infrastruktura sanitarna w postaci oczyszczalni ścieków została ulepszona razem z poprawą praktyk zarządzania środowiskiem. Stworzono nowe centrum przetwarzania odpadów zdolne przerobić 9 tys. ton odpadów dziennie, a w zachodniej części miasta powstało 10 nowych stacji oczyszczania ścieków i 2,1 tys. km systemu zbierania odpadów. Ostatnie składowisko odpadów zamknięto w 2012 r. 1,1 tys. ton odpadów przetworzono podczas trwania Igrzysk, co wytworzyło przychód dla zbieraczy odpadów (IOC, 2017).

Kwestie dotyczące dziedzictwa społecznego zostały opisane takim komentarzem: „Igrzyska Olimpijskie Rio 2016 mają moc pozostawić po sobie ważną spuściznę społeczną nie tylko dla ludzi z Rio de Janeiro, ale także mieszkańców Brazylii, Ameryki Południowej i na arenie międzynarodowej.” Spuścizna społeczna została podzielona na trzy obszary. Pierwszym z nich był „nowy wolontariat”. Wolontariusze stanowią ważny czynnik, wpływający na sukces każdego Igrzysk olimpijskich. Entuzjazm, którym Brazylijczycy obdarzyli wolontariat igrzysk był bardzo pozytywny i pomógł utworzyć kulturę wolontariatu w kraju. Podczas igrzysk można było liczyć na ok. 50 tys. wolontariuszy (ponad 4 razy więcej niż uczestników owych igrzysk), a ponad 240 tys. osób aplikowało do bycia wolontariuszem. Otrzymano aplikacje

z aż 192 krajów, z czego 60% aplikacji pochodziło z Brazylii. Aplikującym, którzy zostali wybrani na wolontariuszy, zaoferowano roczny kurs online z języka angielskiego, jak również szkolenie w zakresie dostosowanym do ich roli podczas igrzysk. Drugim obszarem był tzw. „projekt oddolny” (oryg. a grassroots project). Społeczności lokalne zostały zaangażowane w przygotowanie igrzysk, brały udział w szkoleniach i posiadały umiejętności, które mogą zostać wykorzystane w codziennym życiu poza igrzyskami. Zainstalowano nowy sprzęt w centrach społeczności w Rio de Janeiro. Członkowie 9 społeczności posiadających mniejsze prawa otrzymało darmowe szkolenie od krajowego oddziału firmy *Cisco*, co umożliwiło im pracę jako specjaliści sieci technologii. Kobiety zagrożone w ubogich społecznościach zostały przeszkolone w zakresie projektowania, kontroli jakości i podstawowych umiejętności zarządczych. Zostały zatrudnione do wykonania 22 tys. poduszek, które udekorowały apartamenty przeznaczone dla sportowców. MKOl pracował bezpośrednio nad projektami, które mają na celu utworzenie trwałej przyszłości dla młodych ludzi („Fight For Peace” i „One Win Leads to Another” – projektu ONZ Kobiet). Trzeci obszar spuścizny społecznej to zatrudnienie oraz szkolenia. Młodzi adepci otrzymali szkolenia w zakresie zarządzania sportem i wydarzeniami, a także otrzymali podczas igrzysk pierwszą szansę na pracę. Około 1 450 młodym specjalistom zaoferowano szkolenie i rozwijanie umiejętności w zakresie technologii, a następnie pracę w Olympic Broadcasting services (OBS) (IOC, 2017).

Czwartym obszarem spuścizny olimpijskiej jest spuścizna miejska. „Przygotowanie igrzysk może być katalizatorem przyspieszającym rozwój miasta, a także projektów regenerujących miasto. MKOl zachęca miasta kandydujące do zaproponowania organizacji igrzysk tak, aby pasowały do długoterminowych planów i celów. Igrzyska w Rio de Janeiro zaowocowały znacznym rozwojem infrastrukturalnym w mieście”. Dzięki Igrzyskom, procent populacji z dostępem do wysokiej jakości infrastruktury transportowej wzrósł z 18% w 2009 r. do 63% w 2016 r. Działają 4 nowe trasy *Bus Rapid Transit* sięgające 150 km długości. Stworzono nowe połączenie metra pomiędzy dwoma częściami miasta: Barra i Zona Sul. Dzięki temu znacznie skróci się czas podróży pomiędzy nimi. Rozszerzono sieć kolei lekkiej – 6 pętli zostało odnowionych i obecnie eksploatowanych jest 130 nowych pociągów. Odnowiono dzielnicę portową Porto Maravilha, korzystając z prywatnych inwestycji, których wartość szacowana jest na 8 mld BRL. Dzisiaj jest to dzielnica miasta tętniąca życiem i przyciągająca wielu mieszkańców Rio de Janeiro (IOC, 2017).

Ostatnim obszarem spuścizny po Igrzyskach w Rio de Janeiro był obszar spuścizny młodzieżowej i sportowej. „W sercu Igrzysk Olimpijskich w Rio de Janeiro było zobowiązanie, aby pomóc dzieciom i ludziom młodym połączyć się ze sportem poprzez skupianie uwagi świata na najlepszych sportowcach na Ziemi i dawanie dzisiejszym młodym ludziom więcej edukacji sportowej, lepszego dostępu do urzędów, zawodów, szkoleń i wydarzeń sportowych.”.

Pośród największych dziedzictw Igrzysk Olimpijskich był program edukacyjny Rio 2016 – *Transforma*. Starano się poprzez ów program rozszerzyć ofertę sportową w szkołach i promować olimpijskie wartości doskonałości, szacunku i przyjaźni. Po rozpoczęciu programu w 2013 r., objęto nim 8 mln młodych uczniów, prawie 16 tys. szkół, 3 032 miast, i ponad połowę jednostek administracyjnych (ang. municipality). Program *Transforma* został zaprezentowany we wszystkich 26 stanach Brazylii oraz w Dystrykcie Federalnym, a także wdrożony w innych krajach. Był wspierany przez partnerów The Olympic Partner (TOP): Bridgestone i Dow. Otwarte w 2012 r. w Parku Wodnym im. Marii Lenk Centrum treningowe *Time Brasil*, jest dzisiaj dostępne dla młodzieży i utalentowanych sportowców.

Jest poświęcone szkoleniu, edukacji i naukom sportowym. Do stycznia 2017 r. 160 sportowców w 13 dyscyplinach i 10 federacji narodowych skorzystało z tego centrum. Cały ekwipunek użyty do turniejów hokeja jest teraz własnością Brazylijskiej Federacji Hokeja jako część planu zaprojektowanego przed Igrzyskami, a wielu wolontariuszy pracujących przy tych turniejach uprawia sport lub ma pracę związaną ze sportem (IOC, 2017).

Pozytywny wpływ przedstawiono także w różnych czasopismach. Wg PAP (2016) Rio de Janeiro odwiedziło 1,17 mln turystów – o 170 tys. więcej niż przewidywano. I chociaż kibiców z obcych krajów przybyło mniej niż się spodziewano, to jednak wydatki wszystkich kibiców przekroczyły oczekiwania o ok. 1 mld BRL, czyli ok. 300 mln USD. Aż 94% miejsc hotelowych zostało zajętych, a 95% turystów zadeklarowało, że odwiedzi Rio de Janeiro raz jeszcze.

Trudniej doszukać się aspektów negatywnych. Oczywistym faktem jest, że nie były one eksponowane przez oficjalne media olimpijskie, które skupiały się jedynie na tym, czym można się było po Igrzyskach pochwalić. Negatywne skutki można było jednak znaleźć w różnych czasopismach. Jednym z negatywnych skutków igrzysk, który miał miejsce jeszcze przed rozpoczęciem imprezy, była bardzo duża pożyczka rządu brazylijskiego zaciągnięta przez Rio de Janeiro. Na kilka tygodni przed Ceremonią Otwarcia Igrzysk XXXI Olimpiady stan Rio de Janeiro ogłosił alarmowy stan sytuacji finansowej (state of fiscal emergency). Wtedy to rząd Brazylii wypłacił 2,9 mld BRL, czyli ok. 895 mln USD na pokrycie kosztów związanych z bezpieczeństwem olimpijskim. Fundusze miały być przeznaczone także na dokończenie linii metra (Reuters, 2016).

3 miesiące po zakończeniu igrzysk pisano, że stan Rio de Janeiro jest zrujnowany, że nie był w stanie opłacać rachunków na długo przed rozpoczęciem igrzysk. Pomoc federalna sprawiała, że bezpieczeństwa strzegła policja. Gdy zabrakło pieniędzy, pracownicy publiczni przestali być opłacani. Decyzja rządu o głosowaniu nad pakietem oszczędnościowym, dzięki któremu płace i emerytury pracowników państwowych mogłyby zostać obniżone o 30%, wywołała protesty oraz demonstracje. W okresie od stycznia do października 2016 r. liczba morderstw wzrosła o 18%, a liczba kradzieży na ulicach aż o 48% w porównaniu do tego okresu rok wcześniej. Stan Rio de Janeiro posiadał wtedy dług w wysokości 107 mld BRL, czyli ok. 31 mld USD (Carless, 2016).

Innym problemem była napięta sytuacja w fawelach. 85 tys. policjantów i żołnierzy sprawiała, że sportowcy i turyści w zamożniejszych częściach miasta czuli się relatywnie dobrze ochraniani. Negatywny wpływ występował jednak w biednych częściach miasta – fawelach. Przynajmniej 14 osób zginęło podczas walk żołnierzy z gangsterami w czasie trwania igrzysk olimpijskich (Watts, 2016).

Największą bolączką po zakończeniu Igrzysk i jednocześnie największym negatywnym efektem tej imprezy były porzucone obiekty sportowe. Jednym z takich obiektów jest znana całemu światu piłkarskiemu Maracanã. Reportaże różnych mediów pokazują, jak wygląda teraz ten stadion: powyrywane krzeselka z trybun i wrzucone do podziemi, pięć kół olimpijskich położonych przy płocie, resztki jedzenia w przystadionowych barach, pleśń, złodzieje kradnący miedziane kable, powybijane szyby, zniszczona przez robaki murawa, brak prądu (ostatnim zapłaconym rachunkiem był ten z sierpnia 2016 r.). Od czerwca 2016 r. nie opłacano gazu, a od marca wody. Dług tym wywołany wzrósł do miliona USD (Wilkowicz, 2017)(Guardian sport and agencies, 2017).

W lutym 2017 roku, miejskie pole golfowe w Rio de Janeiro walczyło o przyciągnięcie graczy, a jednocześnie popadało w ruinę. Podobnie rzecz miała się także z 4 innymi obiektami

– 2 arenami, welodromem i centrum tenisowym (Guardian sport and agencies, 2017). Problemy występowały także z Parkiem Wodnym (Aquatics Centre). Jeszcze przed rozpoczęciem igrzysk australijska reprezentacja skarżyła się na zły stan wody. Tydzień przed igrzyskami budynek Barra Aquatics Centre musiał zostać ewakuowany z powodu standardów bezpieczeństwa, dzięki którym wykryto porzuconą skrzynkę z narzędziami. W 2. dni igrzysk, budynek został uszkodzony wskutek gwałtownych wiatrów (Otto, 2017) Obecnie cały kompleks jest w bardzo złym stanie – woda w basenach na zewnątrz jest pomarańczowa, panele obudowujące budynek są pozrywane, a basen wewnątrz jest niemalże całkowicie wyschnięty.

PODSUMOWANIE

Zarówno z 2. jak i z 3. rozdziału można wnioskować, że Igrzyska olimpijskie to największa impreza sportowa na świecie. Także jej wpływ na otoczenie często jest ogromny. Tworzonych są tysiące miejsc pracy, powstaje nowoczesna infrastruktura, nie tylko sportowa, turyści zachęteni ową imprezą decydują się na odwiedzenie miasta organizującego, przynosząc tak bardzo oczekiwany przez władze dochód. W organizację tego przedsięwzięcia angażują się niekiedy jedne z najważniejszych osób w państwie, np. politycy, co zwiększa popularność imprezy. I choć wyróżnić można jeszcze inne aspekty pokazujące pozytywny wpływ igrzysk olimpijskich, nie zawsze biorą one górę nad tymi negatywnymi. Nierzadko organizacja tak wielkiego wydarzenia przerasta wszelkie możliwości jej inicjatorów, szczególnie pod względem finansowym. Finansowanie tak wielkiego przedsięwzięcia pieniędzmi publicznymi może być bardzo niebezpieczne dla gospodarki, a należy brać pod uwagę fakt, że igrzyska olimpijskie stają się coraz większą i popularniejszą imprezą, co może prowadzić do zwiększania się niezbędnych kosztów organizacji. Oczywiście wraz z rosnącą popularnością igrzysk mogą również wzrastać dochody, np. poprzez wzrost liczby turystów, jednakże wzrost ten musiałby być dość znaczący. Igrzyska olimpijskie nie wpływają wyłącznie materialnie i wyłącznie na gospodarkę. Ta wielka impreza zmienia także życie wielu tysięcy, jeśli nie milionów ludzi, którzy nie mogą bez niej żyć.

Problem główny stanowiło pytanie czy Igrzyska XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro miały wpływ na gospodarkę samego miasta a także stanu Rio de Janeiro i całego kraju. Sformułowano następującą hipotezę: Igrzyska w Rio miały wpływ na gospodarkę miasta oraz regionu i kraju, która została potwierdzona.

Od chwili wyboru Rio de Janeiro na gospodarza Igrzysk Olimpijskich w 2016 r., a nawet jeszcze wcześniej, Brazylia przygotowywała się do ich organizacji. Bardzo obszerny dokument *Candidature File* pozwalał dostrzec, jak ważne są dla Brazylijczyków Igrzyska, i jak skrupulatnie przygotowuje się do nich Komitet Organizacyjny wspierany przez trzy szczeble rządowe – miasto Rio de Janeiro, stan Rio de Janeiro oraz rząd Brazylii. Opracowano szereg projektów składających się na spuściznę, jaką pozostawią po sobie Igrzyska.

Wybudowano kilkanaście obiektów sportowych, co stanowiło inwestycje w wysokości kilkuset miliardów USD, poddano renowacji także obiekty już istniejące. W kwestiach ekonomicznych Igrzyska XXXI Olimpiady w Rio de Janeiro przyczyniły się do utworzenia kilkunastu tysięcy miejsc pracy, co poprawiło sytuację finansową ludzi najbardziej potrzebujących. Zainwestowano w przemysł turystyczny a liczba turystów odwiedzających Brazylię zwiększyła się. Pomagano także małym i średnim przedsiębiorstwom. Poprawiono znacznie system transportu miejskiego. Jednakże wpływ tak wielkiej imprezy nie może odnosić się wyłącznie do sfery

finansowej. Wiele przedsięwzięć miało w związku z organizacją igrzysk charakter pozaekonomiczny, jak np. poprawa sytuacji środowiskowej (zmniejszenie emisji dwutlenku węgla czy ulepszanie oczyszczalni ścieków i tworzenie centrów przetwarzania odpadów), projekty angażujące ludność lokalną i młodzież (szkolenia, kursy, oferty pracy).

Mimo tak owocnych planów, nie udało się osiągnąć wszystkiego, co zaplanowano, a oprócz pozytywnego wpływu, widać także wiele kwestii, z których miasto i kraj nie mogą być zadowolone. Jeszcze przed Igrzyskami widoczne były problemy takie jak niestabilna sytuacja polityczna związana z korupcją i odsunięciem od władzy ówczesnej prezydent, kryzys gospodarczy czy wybuch ogniska wirusa Zika. Same zaś Igrzyska wpłynęły negatywnie przede wszystkim ze względu na problemy finansowe, z którymi borykał się stan Rio de Janeiro, także trudną sytuację w dzielnicach biedy oraz opustoszałymi arenami olimpijskimi, co bardzo mocno nagłośniły media.

Wpływ Igrzysk XXXI Olimpiady na gospodarkę Brazylii wciąż trwa. Możliwe, i bardzo prawdopodobne, że to dopiero początek tego wpływu, a Rio de Janeiro oraz cały kraj jeszcze długo będą odczuwać, zarówno pozytywne jak i negatywne skutki igrzysk olimpijskich.

Igrzyska olimpijskie to pod wieloma względami bardzo duża impreza, mówi się, że jest to tzw. impreza masowa. Nie ma na świecie wydarzenia sportowego, które skupiałoby tylu sportowców z tak wielu różnych dyscyplin. Przez kilkanaście dni, raz na 4 lata świat sportowy żyje w całości igrzyskami. Niewątpliwie na popularność tej imprezy wpływa fakt, że ma ona miejsce raz na 4 lata (licząc oczywiście igrzyska letnie). Organizator jest wybierany już 7 lat wcześniej, aby dobrze przygotować się do stworzenia dobrych warunków dla igrzysk.

LITERATURA

- Associated Press (2010). *Did 2004 Olympic Spark Greek Financial Crisis?* www.cnn.com. Pobrane z: <https://www.cnn.com/id/37484301> (4 grudnia 2017).
- Baade, R., & Matheson, V. (2016). Going for the Gold: the Economics of the Olympics, *Journal of Economic Perspectives*, 30(2), 201-218.
- Brunet, F. (2005). *The economic impact of the Barcelona Olympic Games, 1986-2004: Barcelona: the legacy of the Games, 1992-2002*. Pobrane z: http://olympicstudies.uab.es/pdf/wp084_eng.pdf (4 grudnia 2017).
- Candidature File for Rio de Janeiro to host the 2016 Olympic and Paralympic Games, vol. 1. (2009)*. Pobrane z: https://web.archive.org/web/20090320033502/http://urutau.proderj.rj.gov.br/rio2016_imagens/sumario/English/Per%20Volume/Volume%201_eng.pdf (4 grudnia 2017).
- Candidature File for Rio de Janeiro to host the 2016 Olympic and Paralympic Games, vol. 2. (2009)*. Pobrane z: https://web.archive.org/web/20130523011631/http://urutau.proderj.rj.gov.br/rio2016_imagens/sumario/English/Per%20Volume/Volume%202_eng.pdf (4 grudnia 2017).
- Carless W. (2016). *Months after the Olympics, Rio de Janeiro is broke*. www.pri.org. Pobrane z: <https://www.pri.org/stories/2016-12-01/three-months-after-olympics-rio-de-janeiro-broke> (4 grudnia 2017).
- Darlington S. (2016). *Olympics 2016: Blocked toilets, exposed wires at Rio Athlete's Village*. edition.cnn.com. Pobrane z: <http://edition.cnn.com/2016/07/25/sport/olympics-2016-rio-village-australia/index.html> (4 grudnia 2017).
- Duran, P. (2005). *The impact of the Games on tourism: Barcelona: the legacy of the Games, 1992-2002*. Pobrane z: http://ciutatinvisible.org/images/Jornades/Fila_3.0/The_impact_of_the_Olympic_Games_on_tourism_PereDuran_2002.pdf (4 grudnia 2017).

- Flyvbjerg, B., Stewart, A., Budzier, A. (2016). *The Oxford Olympics Study 2016: Cost and Cost Overrun at the Games*. Pobrane z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2804554 (4 grudnia 2017).
- Guardian sport and agencies (2017). *Rio olympic venues already falling into a state of disrepair*. www.theguardian.com. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/sport/2017/feb/10/rio-olympic-venues-already-falling-into-a-state-of-disrepair> (4 grudnia 2017).
- Humphreys, J.M., Plummer, M.K. (czerwiec 1995). *The economic impact of the state of Georgia of hosting the 1996 Summer Olympic Games*. Pobrane z: <https://athenaeum.libs.uga.edu/bitstream/handle/10724/36398/olympics.pdf?sequence=1> (4 grudnia 2017).
- IOC (2017). *Olympic Games Rio 2016 – Economic Legacy*. Pobrane z: <https://www.olympic.org/news/olympic-games-rio-2016-economic-legacy> (4 grudnia 2017).
- IOC (2017). *Olympic Games Rio 2016 – Environmental Legacy*. Pobrane z: <https://www.olympic.org/news/olympic-games-rio-2016-environmental-legacy> (4 grudnia 2017).
- IOC (2017). *Olympic Games Rio 2016 – Social Legacy*. Pobrane z: <https://www.olympic.org/news/olympic-games-rio-2016-social-legacy> (4 grudnia 2017).
- IOC (2017). *Olympic Games Rio 2016 – Urban Legacy*. Pobrane z: <https://www.olympic.org/news/olympic-games-rio-2016-urban-legacy> (4 grudnia 2017).
- IOC (2017). *Olympic Games Rio 2016 – Youth & Sporting Legacy*. Pobrane z: <https://www.olympic.org/news/olympic-games-rio-2016-youth-sporting-legacy> (4 grudnia 2017).
- Malfas, M., Theodoraki, E., Houlihan, B. (2004). Impacts of the Olympic Games as mega-events, *Proceedings of the Institution of the Civil Engineers – Municipal Engineer*, 157, 209-220. DOI: 10.1680/muen.2004.157.3.209 <https://opus.lib.uts.edu.au/bitstream/10453/19761/1/muen.157.3.209.49461.pdf>
- Overmyer, M.P. (2017). *Economic Impact Analysis on Olympic Host-Cities*. Pobrane z: <https://scholarworks.gvsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1646&context=honorsprojects> (4 grudnia 2017).
- Otto, T. (2017). *Rio's Olympic Aquatic Centre left in ruins after grand promises*. www.news.com.au. Pobrane z: <http://www.news.com.au/sport/sports-life/rios-olympic-aquatic-centre-left-in-ruins-after-grand-promises/news-story/f0d7a5aedfd314c41ae42f66b98d5ca3> (4 grudnia 2017).
- PAP (2016). *Rio zarobiło na Olimpiadzie więcej niż zakładano. Turycy zostawili miliardy*. www.forbes.pl. Pobrane z: <https://www.forbes.pl/wiadomosci/ile-rio-de-janeiro-zarobilo-na-igrzyskach-olimpijskich/t8wwcw5> (4 grudnia 2017).
- Patel, A., Bosela, P.A., & Delatte, N. (2013). 1976 Montreal Olympics: Case Study of Project Management Failure, *Journal of Performance of Constructed Facilities*, 27(3), 362-369. DOI: 10.1061/(ASCE)CF.1943-5509.0000332
- Preuss, H. (2004). Calculating the regional impact of the olympic games, *European Sport Management Quarterly*, 4(4), 234-253. DOI: 10.1080/16184740408737479
- Reuters (2016). *Brazil lends \$895m to Rio de Janeiro's security fund for Olympics*. www.theguardian.com. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/world/2016/jun/30/brazil-rio-de-janeiro-olympics-loan-security-subway> (4 grudnia 2017).
- Reuters (2016). *Olympic velodrome builder's contract cancelled by Rio city government*. www.theguardian.com. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/sport/2016/may/31/olympic-velodrome-builders-contract-cancelled-by-rio-city-government> (4 grudnia 2017).
- Schlotterbeck, B. (2012). *Olympic Cities: Booms and Busts*. Pobrane z: <https://www.cnbc.com/2012/01/19/Olympic-Cities:-Booms-and-Busts.html?slide=5> X (4 grudnia 2017).

- Todd, J. (2016.) *The 40-year hangover: how the 1976 Olympics nearly broke Montreal*. www.theguardian.com. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/cities/2016/jul/06/40-year-hangover-1976-olympic-games-broke-montreal-canada> (4 grudnia 2017).
- Watts, J. (2016). *Have the Olympics been worth it for Rio*, www.theguardian.com. Pobrane z: <https://www.theguardian.com/sport/2016/aug/21/rio-olympics-residents-impact-future-legacy> (4 grudnia 2017).
- Wilkowicz, P. (2017). *Maracana: lustro poolimpijskiej Brazylii. Stadion niezgody narodowej, długów i korupcji. Bez prądu, bez murawy, bez jasnej przyszłości*, www.sport.pl. Pobrane z: <http://www.sport.pl/mundial/1,154361,21345409,maracana-lustro-poolimpijskiej-brazylii-stadion-niezgody-narodowej.html> X (4 grudnia 2017).
- Zarnowski, F. (1993). A look at Olympic costs, *International Journal of Olympic History*, 1(1), 16-32
- Zonzilos, N., Demian, E., Papadakis, E., Paratsiokas, N., & Danchev, S. (2015). *The impact of the 2004 Olympic Games on the Greek economy*. Pobrane z: http://iobe.gr/docs/research/en/RES_05_F_15012015_REP_EN.pdf (4 grudnia 2017).

Tytuł i abstrakt po angielsku**Impact of the Summer Olympics Games on the economy of host cities, regions and countries on the example of the XXXI Olympics in Rio de Janeiro**

The objective of the article is determination of the impact of the Olympic Games on the economy of: host city, region and country. It is crucial to answer the question how this event affects the surroundings and what consequences it brings. In the first part, various approaches to the impact on the aforesaid areas were described. The article adopted a quantitative method and also documents research technique in the form of scientific articles, official IOC documents and reports and also press materials. The article is focused the most at the research of impact of the Games, which took place at the end of 20th and in the 21st century, especially Rio 2016 Olympic Games. This research was presented in relation to expenditures, revenues, tourism and creating jobs. From the content of the article considerable impact of the Games of the XXXI Olympiad on the economy of Rio de Janeiro city, also on the state and country in a lesser degree, can be inferred. This impact is both positive and negative. The article gives an opportunity to become familiar with different approaches of determining of the Olympic Games' impact on the economy and allows to look at the specific effects of this impact, especially in relation to the end of 20th and the 21st century Games. From the article it can be find out how and how much Rio 2016 Olympics and its organization influence on the city, state and country in short term.

Keywords: Olympic Games; economic impact; Rio de Janeiro; Rio 2016; tourism; export; infrastructure investments

JEL codes: L83, H50, H71, H72

Autor**Mateusz Kućmierczyk**

Autor tekstu jest studentem kierunku Międzynarodowe stosunki gospodarcze Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie.

Adres do korespondencji: Mateusz Kućmierczyk, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Katedra Handlu Zagranicznego, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, e-mail: mkucmierczyk58@gmail.com

Podziękowania i finansowanie

Artykuł powstał pod opieką prof. dr. hab. Stanisława Wydymusa z Katedry Handlu Zagranicznego w ramach wsparcia podnoszenia jakości kształcenia na Wydziale Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, a publikacja artykułu jest dofinansowana przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dotacji projakościowej.

Prawa autorskie

Ten artykuł został opublikowany na warunkach Creative Commons Uznanie autorstwa – Bez utworów zależnych (CC BY-ND 4.0 License) <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

